

Beslissing inzake tussentijdse beoordeling van noodzaak voortzetting maatregel tot plaatsing inrichting stelselmatige daders (ISD); artikel 38s WbSr. (Rechtbank Rotterdam, 2 juni 2006, 10/701214-05; Van Breevoort-de Bruin, Van Boven, Mul)

Post alia

Overwegingen

Bij vonnis d.d. 6 december 2005 heeft de rechtbank aan veroordeelde de maatregel tot plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders opgelegd voor de duur van twee jaar. Het primaire doel van deze maatregel is de maatschappij te beveiligen tegen mogelijk recidiverend handelen van de verdachte. Indien de verdachte verslaafde is dan wel ten aanzien van hem andere specifieke problematiek bestaat waarmee het plegen van strafbare feiten samenhangt, strekt de maatregel er mede toe een bijdrage te leveren aan de oplossing van zijn verslavingsproblematiek dan wel van die andere problematiek.

Uit het onderzoek in raadkamer is gebleken dat veroordeelde vanuit de Stadsgevangenis te Hoogvliet – reeds voordat in de Stadsgevangenis een begin van uitvoering was gegeven aan het voor veroordeelde opgestelde plan van aanpak – is overgeplaatst naar de LABG te Vught. Inmiddels bevindt veroordeelde zich ruim vier maanden in deze inrichting, en bestaat er geen zicht op terugplaatsing naar de Stadsgevangenis. Bij gebreke hiervan zal er naar verwachting gedurende de twee jaar durende ISD-maatregel geen uitvoering worden gegeven aan het in het kader van deze maatregel opgestelde plan van aanpak. Vastgesteld kan derhalve worden dat de maatregel niet heeft bijgedragen of zal bijdragen aan het oplossen van de problematiek van veroordeelde.

Eén en ander laat onverlet dat het primaire doel van de maatregel als vorenbedoeld nog immer met voortdurende detentie van veroordeelde wordt gediend. Dit belang zal moeten worden afgewogen tegen de belangen van veroordeelde. De rechtbank neemt bij die afweging in aanmerking de omstandigheid dat veroordeelde is gedetineerd op een voor ISD-ers niet bedoelde of ingerichte plaats alsmede dat veroordeelde een door de officier van justitie niet weersproken psychiatrische problematiek kent die aan terugplaatsing naar de Stadsgevangenis of aanvang van uitvoering van het plan van aanpak naar alle waarschijnlijkheid blijvend in de weg staat. Onder die omstandigheden moet het laten voortduren van de maatregel voor veroordeelde onredelijk zwaar worden geacht. De rechtbank gelast daarom beëindiging van de maatregel

(...)

Beslissing

De rechtbank:

beëindigt met onmiddellijke ingang de maatregel tot plaatsing in een inrichting voor stelselmatige daders opgelegd aan veroordeelde.

NOOT

Het moge inmiddels duidelijk zijn dat het beveiligingsdoel dat de wetgever met de ISD-maatregel voor ogen staat, door de rechterlijke macht wordt onderschreven. Uit jurisprudentie blijkt immers dat deze sanctie van langdurige vrijheidsbeneming gericht op beveiliging van de maatschappij en beëindiging van recidive, veelvuldig wordt toegepast. Hierbij lijkt het een standaardoverweging te zijn dat het belang van de maatschappij om tegen het handelen van verdachte te worden beschermd, dient te prevaleren boven de consequenties die het opleggen van de ISD-maatregel voor verdachte heeft. Sterker nog, de drempels voor wat betreft het opleggen van deze maatregel lijken daarbij door de rechterlijke macht vrij laag te worden

gelegd. Zo werd reeds beslist dat het niet noodzakelijk is dat het in artikel 38m, vierde lid, Wetboek van Strafrecht genoemde advies een in concreto uitgewerkt behandelprogramma inhoudt, aangezien deze noodzaak niet uit de wet(sgeschiedenis) blijkt (Hof Leeuwarden, 22 november 2005, LJV AU6624).

Niettemin is in vele uitspraken te lezen dat de rechtbank zich nadrukkelijk ook bewust is van de zwaarte en de ingrijpendheid van de ISD-maatregel. Dit laat zich dan veelal vertaald zien in het *ambtshalve* bepalen van de termijn voor een tussentijdse beoordeling als bedoeld in artikel 38s Wetboek van Strafrecht. Centraal bij deze beoordeling staat de vraag of voortzetting van de tenuitvoerlegging van de maatregel noodzakelijk is. Nu echter het primaire doel en tevens de grondslag van de ISD-maatregel expliciet het beveiligen van de maatschappij betreft, is het niet direct duidelijk met welke maatstaf deze noodzakelijkheid dient te worden beoordeeld. De wetgever heeft bij de ISD nadrukkelijk als uitgangspunt genomen een tenuitvoerlegging die plaatsvindt in een zeer beperkt regime met slechts een selectieve inzet van gedragsinterventies (*Kamerstukken II*, 2002/03, 28 980, nr. 3, p. 4.). De vraag doet zich dan natuurlijk voor hoe zich bij de ISD de noodzaak van voortzetting van de tenuitvoerlegging laat beoordelen, indien het in een concreet geval nu juist een tenuitvoerlegging betreft die als invulling tot louter vrijheidsbeneming is verworven. (Zie nader voor wat betreft deze vraag Borgers in *DD* 2005, afl. 5/33.)

Onderhavige uitspraak is een voorbeeld van een dergelijke ambtshalve bepaalde tussentijdse beoordeling. Bij het vonnis waarin de ISD-maatregel in casu is opgelegd, is door de rechtbank bepaald dat het openbaar ministerie binnen 6 maanden zou berichten over de noodzakelijkheid van de voortzetting van de maatregel. Gezien de omstandigheden van het geval, is deze tussentijdse beoordeling van nut gebleken. Kort na het opleggen van de ISD-maatregel is veroordeelde namelijk overgeplaatst van de Stadsgevangenis naar de Landelijke Afdeling voor Beheersproblematische Gedetineerden (LABG) te Vught, alwaar hij ten tijde van onderhavige zitting reeds een aantal maanden verbleef. Zoals bekend, geschiedt deze overplaatsing in situaties waarin er sprake is van een extreem beheersrisico zoals vluchtgevaar, gewelddadig gedrag en habitueel ageergedrag, als gevolg waarvan de gedetineerde niet langer te handhaven is in de oorspronkelijke inrichting. Met name gezien deze detentie op een voor ISD-ers niet bedoelde of ingerichte plaats komt de rechtbank thans tot het oordeel dat onder die omstandigheden het laten voortduren van de maatregel voor veroordeelde onredelijk zwaar moet worden geacht en zij gelast derhalve de beëindiging van de maatregel met onmiddellijke ingang.

Het verdient opmerking dat de rechtbank bij haar beoordeling geen gebruik heeft gemaakt van – althans niet uitdrukkelijk heeft verwezen naar – het toetsingskader zoals door het hof Arnhem is ontwikkeld (Hof Arnhem 20 maart 2006, LJV AV6348). Dit toetsingskader behelst twee criteria. Allereerst dient te worden vastgesteld of ‘opheffing van de maatregel zal leiden tot te verwachten onveiligheid, ernstige (drugs)overlast en verloedering van het publiek domein’. Indien dit is vastgesteld, dient in beginsel de voortzetting van de tenuitvoerlegging van de maatregel te worden gelast. Voorts dient echter als tweede criterium te worden bezien ‘of verdere voortzetting van de maatregel niet zinvol is door een omstandigheid die buiten de macht van betrokkene ligt’. In dat geval zal volgens het hof de maatregel in beginsel (alsnog) worden beëindigd.

Vanuit bovengenoemd toetsingskader laat onderhavige uitspraak naar mijn mening een belangrijke vraag open met betrekking tot het tweede criterium. Is een vastgestelde psychiatrische problematiek aan te merken als een ‘omstandigheid die buiten de macht van betrokkene ligt’? Waar deze problematiek bij de SOV namelijk nog nadrukkelijk een contra-indicatie betekende voor het opleggen van de maatregel, is dit bij de ISD thans anders. In zijn algemeenheid vormt het bestaan van psychiatrische problematiek geen beletsel voor oplegging van de ISD-maatregel (Rechtbank Middelburg 26 april 2006, LJV AW5743). De reden hiervoor is tweeledig. Allereerst behelst artikel 38m, derde lid, Wetboek van Strafrecht de subsidiair gestelde doelstelling dat de maatregel er mede toe strekt een bijdrage te leveren aan de oplossing van de verslavings- dan wel andere specifieke problematiek van verdachte.

Uit de Memorie van Toelichting blijkt dat de wetgever hierbij ook gedacht heeft aan psychiatrische problematiek. Vervolgens is er thans ook daadwerkelijk de mogelijkheid om de tenuitvoerlegging van de ISD-maatregel zodanig invulling te geven dat er een dergelijke bijdrage kan worden geleverd. Ten gevolge van het selectief invulling geven aan de tenuitvoerlegging, zijn de gedragsbeïnvloedende programma's namelijk in overwegende mate individueel gericht in plaats van groepsgericht, waardoor er een individueel programma kan worden toegesneden. Dit alles heeft geleid tot de mogelijkheid van het opleggen van de ISD-maatregel aan een stelselmatige dader die te kampen heeft met een bepaalde psychiatrische problematiek, terwijl het algemeen bekend is dat dit type dader een overgroot deel uitmaakt van de doelgroep waar de ISD zich op richt. Gegeven deze mogelijkheid en gegeven het feit dat de beveiligingsgedachte overheerst, is het te verwachten dat psychiatrische problematiek *an sich* niet zal worden aangemerkt als een 'omstandigheid die buiten de macht van betrokkene ligt', waardoor het beëindigen van de maatregel zou rechtvaardigen.

Volgens bovenstaande redenering dient er in concreto derhalve van bijkomende omstandigheden sprake te zijn, wil de maatregel tussentijds worden beëindigd. In casu betreft dat de omstandigheid van overplaatsing naar de LABG. Van belang is immers niet zozeer de psychiatrische problematiek van veroordeelde, alswel het feit dat deze heeft geleid tot een naar verwachting voortdurende tenuitvoerlegging in een uitgebreid beveiligingsregime dat niet bedoeld noch ingericht is voor de ISD. Dit heeft de rechtbank een duidelijke maatstaf geboden om de noodzaak van voortzetting te beoordelen. Hoewel mijns inziens de beslissing dat voortzetting van de maatregel onder deze specifieke omstandigheden onredelijk wordt geacht, niet onbegrijpelijk is en hoewel de rechtbank daarmee een belangrijke grens heeft gesteld aan de noodzakelijkheid van voortzetting van de ISD-maatregel in dergelijke situaties, blijft wat mij betreft een prangende vraag onbeantwoord. De mogelijkheid dat de ISD-tenuitvoerlegging individueel toegesneden kan worden, waardoor de maatregel een daadwerkelijke bijdrage kan leveren aan de oplossing van iemands problematiek, zal zich immers lang niet altijd voordoen. Wordt daarmee de voortzetting van de ISD-maatregel bij andere veroordeelden met een psychiatrische problematiek die weliswaar niet beheersgevaarlijk zijn en om die reden niet zijn overgeplaatst naar de LABG, maar bij wie niettemin de kans dat de maatregel een bijdrage zal leveren aan de oplossing van hun problematiek niet reëel zal zijn, dan wél redelijk geacht? Indien dat het geval is, lijkt er in navolging van het oude SOV-beslissingskader (Hof Arnhem, 21 juli 2003, SOV 2003/2, *Sancties 2003/56*) sprake te zijn van een *ongewenste premie* voor beheersproblematiese ISD-ers. Al met al heeft onderhavige uitspraak binnen de nog prille ISD-praktijk een kwestie aangeroerd, die nog nadere invulling behoeft.

Sanne Struijk